

**ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ:
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Ποτέ γοῦν φιλόσοφοι δύο ἦλθον πρὸς αὐτὸν Ἕλληνας, νομίζοντες δύνασθαι τὸν Ἀντώνιον πειράσαι· ἦν δὲ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἕξω· ὁ δὲ ἐκ τοῦ προσώπου συνεῖς τοὺς ἀνθρώπους, ἐξελθὼν πρὸς αὐτούς, ἔφη δι' ἑρμηνέως· Τί τοσοῦτον ἐσκύλητε, ὦ φιλόσοφοι, πρὸς μωρὸν ἄνθρωπον; Τῶν δὲ εἰπόντων, μὴ εἶναι μωρὸν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ μάλα φρόνιμον, ἔφη πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν πρὸς μωρὸν ἦλθετε, περιττὸς ὑμῶν ὁ κάματος· εἰ δὲ νομίζετέ με φρόνιμον εἶναι, γίνεσθε ὡς ἐγώ· δεῖ γὰρ τὰ καλὰ μιμεῖσθαι. Καὶ εἰ μὲν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἤρχομαι, ἐμιμησάμην ἂν ὑμᾶς· εἰ δὲ ὑμεῖς πρὸς ἐμὲ, γίνεσθε ὡς ἐγώ· Χριστιανὸς γάρ εἰμι. Οἱ δὲ θαυμάζοντες ἀνεχώρουν ἔβλεπον γὰρ καὶ δαίμονας φοβουμένους τὸν Ἀντώνιον. Ἄλλων δὲ πάλιν τοιούτων ἀπαντησάντων πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἕξω, καὶ νομιζόντων χλευάζειν, ὅτι μὴ μεμάθηκε γράμματα, λέγει πρὸς αὐτούς ὁ Ἀντώνιος· Ὑμεῖς δὲ τί λέγετε; Τί πρῶτον ἐστὶ, νοῦς ἢ γράμματα; καὶ τί τίνος αἴτιον, ὁ νοῦς τῶν γραμμάτων, ἢ τὰ γράμματα τοῦ νοῦ; Τῶν δὲ εἰπόντων πρῶτον εἶναι τὸν νοῦν, καὶ τῶν γραμμάτων εὐρέτην· ἔφη ὁ Ἀντώνιος· Ὁ τοίνυν ὁ νοῦς ὑγιαίνει, τούτῳ οὐκ ἀναγκαῖα τὰ γράμματα. Τοῦτο καὶ τοὺς παρόντας καὶ αὐτούς ἐξέπληξεν. Ἀπῆλθον οὖν θαυμάζοντες, ὅτι τοσαύτην ἔβλεπον ἐν ἰδιώτῃ σύνεσιν· καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἐν ὄρει τραφεὶς, κἀκεῖ γέρων γενόμενος, ἄγριον εἶχε τὸ ἦθος· ἀλλὰ καὶ χαρίεις ἦν καὶ πολιτικός. Τὸν δὲ λόγον εἶχεν ἠρτυμένον τῷ θείῳ ἅλατι· ὥστε μηδένα φθονεῖν, χαίρειν δὲ μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ πάντας τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτόν. Ἀμέλει μετὰ ταῦτα πάλιν ἐλθόντων ἐτέρων τινῶν· ἦσαν δὲ οὗτοι τῶν παρ' Ἑλλησι δοκούντων εἶναι σοφῶν· καὶ ἀπαιτούντων αὐτὸν λόγον περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ πίστεως· ἐπιχειρούντων δὲ συλλογίζεσθαι περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου σταυροῦ, καὶ βουλομένων χλευάζειν· ὀλίγον ἐπισχὼν ὁ Ἀντώνιος, καὶ πρῶτον

οϊκτεΐρας αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἀγνωσίᾳ, ἔλεγε δι' ἑρμηνέως, τοῦ καλῶς τὰ ἐκείνου διερμηνεύοντος· Τί κάλλιόν ἐστι, σταυρὸν ὁμολογεῖν, ἢ μοιχείας καὶ παιδοφθορίας προσάπτειν τοῖς παρ' ὑμῖν λεγομένοις θεοῖς; Τὸ μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν λεγόμενον ἀνδρίας ἐστὶ τεκμήριον, καὶ καταφρονήσεως θανάτου γνώρισμα· τὰ δὲ ὑμέτερα ἀσελγείας ἐστὶ πάθη. Ἔπειτα τί βέλτιόν ἐστι, λέγειν, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐκ ἐτράπη· ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὢν, ἐπὶ σωτηρία καὶ εὐεργεσία τῶν ἀνθρώπων ἀνείληφε σῶμα ἀνθρώπινον, ἵνα, τῇ ἀνθρωπίνῃ γενέσει κοινωνήσας, ποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους κοινωνῆσαι θείας καὶ νοερᾶς φύσεως· ἢ ἐν ἀλόγοις ἐξομοιοῦν τὸ Θεῖον, καὶ διὰ τοῦτο σέβειν τετράποδα, καὶ ἔρπετὰ, καὶ ἀνθρώπων εἰκόνας; Ταῦτα γὰρ ὑμῶν ἐστὶ τῶν σοφῶν τὰ σεβάσματα. Πῶς δὲ χλευάζειν τολμᾶτε ἡμᾶς, λέγοντας τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον πεφανερῶσθαι· ὅπου γε ὑμεῖς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ψυχὴν χωρίζοντες, φάσκετε πεπλανῆσθαι αὐτὴν καὶ πεπτωκέναι ἀπὸ τῆς ἀψίδος τῶν οὐρανῶν εἰς σῶμα· καὶ εἶθε εἰς ἀνθρώπινον μόνον, καὶ μὴ εἰς τετράποδα καὶ ἔρπετὰ μεταβαίνειν καὶ μεταπίπτειν. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα πίστις ἐπὶ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν λέγει· ὑμεῖς δὲ πλανᾶσθε, ὅτι περὶ ἀγεννήτου ψυχῆς ἐξηγεῖσθε. Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸ δυνατὸν καὶ φιλόανθρωπον τῆς Προνοίας φρονοῦμεν, ὅτι καὶ τοῦτο οὐκ ἀδύνατον ἦν τῷ Θεῷ· ὑμεῖς δὲ, εἰκόνα τοῦ νοῦ τὴν ψυχὴν λέγοντες, πτώματα προσάπτετε αὐτῇ, καὶ τρεπτὴν αὐτὴν μυθολογεῖτε· καὶ λοιπὸν καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν διὰ τὴν ψυχὴν τρεπτὸν εἰσάγετε. Ὅποια γὰρ ἦν ἡ εἰκὼν, τοιοῦτον ἀνάγκη κάκεῖνον εἶναι, οὗ ἐστὶν ἡ εἰκὼν. Ὅτ' ἂν δὲ περὶ τοῦ νοῦ τοιαῦτα νομίζετε, ἐνθυμεῖσθε, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα τοῦ νοῦ βλασφημεῖτε. Περὶ δὲ τοῦ σταυροῦ τί βέλτιον ἂν εἶποιτε, ἐπιβουλῆς ἐπαγομένης παρὰ πονηρῶν ὑπομένειν σταυρὸν, καὶ μὴ πτήσσειν τὸν ὅπως δήποτε θάνατον ἐπαγόμενον· ἢ πλάνας Ὅσιριδος καὶ Ἰσιδος, καὶ ἐπιβουλάς Τυφῶνος, καὶ Κρόνου φυγὴν, καὶ τέκνων καταπόσεις, καὶ πατροκτονίας μυθολογεῖν; Ταῦτα γὰρ ὑμῶν ἐστὶ τὰ σοφά. Πῶς δὲ, χλευάζοντες τὸν σταυρὸν, οὐ θαυμάζετε τὴν ἀνάστασιν; Οἱ γὰρ τοῦτο εἰπόντες κάκεῖνο ἔγραψαν. Ἡ διὰ τί, μνημονεύοντες τοῦ σταυροῦ, σιωπᾶτε περὶ τῶν ἐγερθέντων νεκρῶν, καὶ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν, καὶ τῶν θεραπευθέντων παραλυτικῶν, τῶν τε καθαρισθέντων λεπρῶν καὶ τῆς ἐπὶ τὴν θάλασσαν πεζοπορίας, τῶν τε ἄλλων σημείων καὶ τεραστίων, ἅπερ οὐκέτι ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν δείκνυσι τὸν Χριστόν; Πάνυ μοι δοκεῖτε ἀδικεῖν ἑαυτοὺς, καὶ μὴ γνησίως ἐντετυχηκέναι ταῖς Γραφαῖς ἡμῶν. Ἄλλ' ἐντυγχάνετε μὲν ὑμεῖς, καὶ βλέπετε, ὅτι ἃ πεποίηκεν ὁ Χριστὸς, Θεὸν αὐτὸν ἀποδεικνύουσιν, ἐπιδημήσαντα ἐπὶ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Εἶπατε δὲ καὶ ὑμεῖς ἡμῖν τὰ ὑμέτερα. Τί δ' ἂν εἶποιτε περὶ τῶν ἀλόγων, ἢ ἀλογίαν καὶ ἀγριότητα; Ἐὰν δὲ, ὡς ἀκούω, θελήσητε λέγειν μυθικῶς λέγεσθαι ταῦτα παρ' ὑμῖν· καὶ ἀλληγορεῖτε ἀρπαγὴν Κόρης εἰς τὴν γῆν, καὶ Ἡφαίστου χωλότητα

εἰς τὸ πῦρ, καὶ Ἦραν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ Ἀπόλλωνα εἰς τὸν ἥλιον, καὶ Ἄρτεμιν μὲν εἰς τὴν σελήνην, τὸν δὲ Ποσειδῶνα εἰς τὴν θάλασσαν· οὐδὲν ἤττον αὐτὸν οὐ Θεὸν σέβεσθε, ἀλλὰ τῇ κτίσει λατρεύετε παρὰ τὸν τὰ πάντα κτίσαντα Θεόν. Εἰ γὰρ, ὅτι καλὴ ἡ κτίσις, τοιαῦτα συνεθήκατε· ἀλλ' ἔδει μέχρι τοῦ θαυμάσαι μόνον ὑμᾶς γενέσθαι, καὶ μὴ θεοποιῆσαι τὰ ποιήματα· ἵνα μὴ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ τιμὴν τοῖς γενητοῖς παρέχητε. Ἐπεὶ ὥρα ὑμᾶς καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος τὴν τιμὴν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην οἰκίαν μεταφέρειν, ἢ τὴν τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν στρατιώτην. Τί τοίνυν πρὸς ταῦτα λέγετε, ἵνα γνῶμεν, εἰ ἄξιόν τι χλεύης ὁ σταυρὸς ἔχει; Ἐκείνων δὲ διαπορούντων, καὶ στρεφομένων ὧδε κάκεισε, μειδιάσας ὁ Ἀντώνιος ἔφη πάλιν δι' ἑρμηνέως· Ταῦτα μὲν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ὄψεως ἔχει τὸν ἔλεγχον· ἐπειδὴ δὲ μᾶλλον ὑμεῖς τοῖς ἀποδεικτικοῖς λόγοις ἐπερείδεσθε, καὶ ταύτην ἔχοντες τὴν τέχνην, βούλεσθε καὶ ἡμᾶς μὴ ἄνευ τῆς διὰ τῶν λόγων ἀποδείξεως θεοσεβεῖν· εἶπατε πρῶτον ὑμεῖς, τὰ πράγματα, καὶ μάλιστα ἡ περὶ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, πῶς ἀκριβῶς διαγιγνώσκεται, δι' ἀποδείξεως λόγων, ἢ δι' ἐνεργείας πίστεως; καὶ τί πρεσβύτερόν ἐστιν, ἢ δι' ἐνεργείας πίστις, ἢ ἡ διὰ λόγων ἀπόδειξις; Τῶν δὲ ἀποκριναμένων, πρεσβυτέραν εἶναι τὴν δι' ἐνεργείας πίστιν, καὶ ταύτην εἶναι τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν· ἔφη ὁ Ἀντώνιος· Καλῶς εἶπατε· ἡ μὲν γὰρ πίστις ἀπὸ διαθέσεως ψυχῆς γίνεται· ἡ δὲ διαλεκτικὴ ἀπὸ τέχνης τῶν συντιθέντων ἐστίν. Οὐκοῦν οἷς πάρεστιν ἢ διὰ πίστεως ἐνέργεια, τούτοις οὐκ ἀναγκαῖα, ἢ τάχα καὶ περιττὴ ἢ διὰ λόγων ἀπόδειξις. Καὶ γὰρ ὅπερ ἡμεῖς ἐκ πίστεως νοοῦμεν, τοῦτο ὑμεῖς διὰ λόγων κατασκευάζειν πειρᾶσθε· καὶ πολλάκις οὐδὲ φράσαι ἃ νοοῦμεν δύνασθε· ὥστε βελτίων καὶ ὀχυρωτέρα ἢ διὰ πίστεως ἐνέργεια τῶν σοφιστικῶν ὑμῶν συλλογισμῶν. Ἡμεῖς τοίνυν οἱ Χριστιανοὶ οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγων Ἑλληνικῶν ἔχομεν τὸ μυστήριον· ἀλλ' ἐν δυνάμει πίστεως ἐπιχορηγουμένης ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρὰ Θεοῦ. Καὶ ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ὁ λόγος, ἰδοὺ νῦν, μὴ μαθόντες ἡμεῖς γράμματα, πιστεύομεν εἰς τὸν Θεὸν, ἐπιγινώσκοντες διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τὴν εἰς πάντα πρόνοιαν. Καὶ ὅτι ἐνεργῆς ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν, ἰδοὺ νῦν ἡμεῖς ἐπερειδόμεθα τῇ πίστει τῇ εἰς τὸν Χριστὸν, ὑμεῖς δὲ σοφιστικαῖς λογομαχίαις. Καὶ τὰ μὲν παρ' ὑμῖν τῶν εἰδώλων φάσματα καταργεῖται, ἢ δὲ παρ' ἡμῖν πίστις ἐπεκτείνεται πανταχοῦ. Καὶ ὑμεῖς μὲν συλλογιζόμενοι καὶ σοφιζόμενοι, οὐ μεταπέιθετε ἀπὸ Χριστιανισμοῦ εἰς Ἑλληνισμόν· ἡμεῖς δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν διδάσκοντες, ψιλοῦμεν ὑμῖν τὴν δεισιδαιμονίαν, ἐπιγινωσκόντων πάντων τὸν Χριστὸν εἶναι Θεὸν, καὶ τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Καὶ ὑμεῖς μὲν τῇ καλλιεπείᾳ οὐκ ἐμποδίζετε τὴν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν· ἡμεῖς δὲ, ὀνομάζοντες τὸν ἐσταυρωμένον Χριστὸν, πάντας διώκομεν δαίμονας, οὓς ὑμεῖς φοβεῖσθε ὡς θεούς. Καὶ ἔνθα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ γίνεται, ἀσθενεῖ μὲν μαγεία, οὐκ ἐνεργεῖ

δὲ φαρμακεία. Εἶπατε γοῦν, ποῦ νῦν ὑμῶν τὰ μαντεῖα; ποῦ αἱ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαιδαί; ποῦ τῶν μάγων αἱ φαντασίαι; πότε ταῦτα πάντα πέπαιται καὶ ἠσθένησεν, εἰ μὴ ὅτε ὁ τοῦ Χριστοῦ σταυρὸς γέγονεν; Ἄρα οὖν ἄξιος οὗτος χλεύης, ἢ μᾶλλον τὰ καταργούμενα παρ' αὐτοῦ καὶ ἐλεγχόμενα ἀσθενῆ; Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο θαυμαστόν ἐστιν· ὅτι τὰ μὲν ὑμέτερα οὐδέποτε ἐδιώχθη, ἀλλὰ καὶ παρὰ ἀνθρώπων κατὰ πόλιν τιμᾶται· οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ διώκονται, καὶ μᾶλλον τὰ παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τὰ ὑμέτερα ἀνθεῖ καὶ πληθύνει. Καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα εὐφημούμενα καὶ περικλειόμενα διαφθείρεται· ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία, χλευαζομένη παρ' ὑμῶν, καὶ διωχθεῖσα παρὰ βασιλέων πολλάκις, πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην. Πότε γὰρ οὕτω θεογνωσία ἐξέλαμψεν; ἢ πότε οὕτω σωφροσύνη καὶ ἀρετὴ παρθενίας ἐφάνη; ἢ πότε οὕτως ὁ θάνατος κατεφρονήθη, εἰ μὴ ὅτε ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ γέγονε; Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει βλέπων τοὺς μάρτυρας διὰ τὸν Χριστὸν καταφρονοῦντας τοῦ θανάτου, βλέπων τὰς τῆς Ἐκκλησίας παρθένους διὰ τὸν Χριστὸν καθαρὰ καὶ ἀμίαντα τὰ σώματα φυλαττούσας. Καὶ ἔστι μὲν ἱκανὰ ταῦτα τεκμήρια δεῖξαι τὴν κατὰ Χριστὸν πίστιν μόνην ἀληθῆ εἶναι εἰς θεοσέβειαν. Ἴδου ἀκμὴν ὑμεῖς ἀπιστεῖτε ζητοῦντες τοὺς ἐκ τῶν λόγων συλλογισμούς. Ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας Ἑλληνικῆς λόγοις, ὡς εἶπεν ὁ διδάσκαλος ἡμῶν, ἀποδείκνυμεν· τῇ δὲ πίστει πείθομεν ἐναργῶς προλαμβανούσῃ τὴν ἐκ τῶν λόγων κατασκευήν. Ἴδου πάρεσιν ὧδε ὑπὸ δαιμόνων πάσχοντες· ἦσαν δὲ τινες ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν ὑπὸ δαιμόνων ἐνοχλούμενοι, καὶ παραγαγὼν αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον, ἔφη· Ἦ ὑμεῖς τοῖς συλλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἢ ἂν βούλησθε τέχνη ἢ μαγεία, ἐπικαλούμενοι τὰ εἶδωλα ἑαυτῶν, καθαρῖσατε αὐτούς· ἢ, εἰ μὴ δύνασθε, κατάθεσθε τὴν πρὸς ἡμᾶς μάχην, καὶ ὄψεσθε τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐπεκαλέσατο τὸν Χριστὸν, ἐσφράγισέ τε τοὺς πάσχοντας τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ δεῦτερον καὶ τρίτον. Καὶ εὐθὺς ἔστησαν οἱ ἄνθρωποι ὀλόκληροι, σωφρονοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ λοιπόν. Καὶ οἱ μὲν λεγόμενοι φιλόσοφοι ἐθαύμαζον, καὶ ἀληθῶς ἐξεπλήττοντο ἐπὶ τῇ συνέσει τοῦ ἀνδρός, καὶ τῷ γενομένῳ σημείῳ· ὁ δὲ Ἀντώνιος ἔφη, Τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ; οὐκ ἐσμὲν ἡμεῖς οἱ ποιοῦντες, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐστιν, ὁ διὰ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ταῦτα ποιῶν. Πιστεύσατε οὖν καὶ ὑμεῖς· καὶ ὄψεσθε, ὅτι οὐ τέχνη λόγων τὰ παρ' ἡμῖν ἐστιν, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἐνεργουμένης· ἦντινα ἔαν σχοίητε καὶ ὑμεῖς, οὐκέτι τὰς διὰ λόγων ἀποδείξεις ζητήσετε· ἀλλ' αὐτάρκη τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν ἠγήσεσθε. Ταῦτα τοῦ Ἀντωνίου τὰ ῥήματα· ἐκεῖνοι δὲ καὶ ἐν τούτῳ θαυμάζοντες, ἀνεχώρουν, κατασπαζόμενοι αὐτὸν, καὶ ὁμολογοῦντες ὠφελεῖσθαι παρ' αὐτοῦ.

Μεταγραφὴ:

Κάποτε λοιπόν δύο φιλόσοφοι ήλθαν προς αυτόν, ειδωλόατρες, που νόμιζαν ότι μπορούν να ελέγξουν τον Αντώνιο. Ήταν στο όρος το έξω. Ο Αντώνιος κατάλαβε ποιό άνθρωποι είναι όταν τους είδε και εξήλθε προς αυτούς και είπε με διερμηνέα: "Γιατί τόσο πολύ κοπιάσατε να έλθετε, ω φιλόσοφοι, προς ανόητο άνθρωπο;" Όταν είπαν αυτοί ότι δεν είναι ανόητος, αλλά και πολύ φρόνιμος, είπε προς αυτούς: "Αν μεν προς ανόητο ήλθατε, περιττός ο κόπος σας. Αν όμως θεωρείτε ότι είμαι φρόνιμος, να γίνετε όπως είμαι εγώ. Επειδή πρέπει να μιμούμαστε τα καλά. Και αν μεν εγώ ερχόμουν προς εσάς, τότε θα εμιμόμουν εσάς. Αν όμως εσείς (ήλθατε) προς εμένα, να γίνετε όπως εγώ. Επειδή είμαι Χριστιανός. Αυτοί θαυμάζοντας ανεχώρησαν επειδή έβλεπαν και τους δαίμονες να φοβούνται τον Αντώνιο.

Όταν άλλοι από αυτούς τον συνάντησαν προς το όρος το έξω και νόμισαν ότι θα τον χλευάσουν επειδή δεν είχε μάθει γράμματα, είπε προς αυτούς ο Αντώνιος: "Εσείς τι λέτε; Ποιό είναι πρώτο, ο νους ή τα γράμματα; και ποιό είναι αίτιο ποίου, ο νους των γραμμάτων, ή τα γράμματα του νου;" Όταν αυτοί απάντησαν ότι πρώτος είναι ο νους και αυτός είναι ο εφευρέτης των γραμμάτων, τους είπε ο Αντώνιος: "Σε όποιον λοιπόν ο νους υγιαίνει, σε αυτόν δεν είναι αναγκαία τα γράμματα". Με αυτό και τους παρόντες και αυτούς εξέπληξε. Απήλθαν λοιπόν θαυμάζοντας, επειδή τόση πολλή σύνεση έβλεπαν σε αγράματο άνθρωπο. Και επειδή δεν είχε άγριο το ήθος, λόγω του ότι ανατράφηκε στο όρος και εκεί εγέρασε, αλλά ήταν γεμάτος χάρη και κοινωνικός. Και τον λόγο τον είχε νοστιμίσει με το θείο αλάτι, έτσι ώστε κανείς δεν τον φθονούσε, αλλά να χαίρονται με αυτόν, όλοι όσοι έρχονταν προς αυτόν.

Μετά από αυτά έτυχε να έλθουν πάλι μερικοί από αυτούς. Κι ήταν από αυτούς που οι ειδωλόατρες θεωρούσαν σοφούς. Και απαιτούσαν λόγο από αυτόν λόγο περί της πίστης μας στον Χριστό. Και επεχείρησαν να μιλήσουν για το κήρυγμα του Θεού Σταυρού και ήθελαν να χλευάσουν. Ο Αντώνιος λυπήθηκε την άγνοιά τους, έλεγε με διερμηνέα, που καλώς διερμήνευε: "Τι είναι καλύτερο; Να ομολογούμε τον Σταυρό ή μοιχείες και δολοφονίες παιδιών να προσάπτετε σε αυτούς που ονομάζετε θεούς; Επειδή το πρώτο που λέμε εμείς είναι απόδειξη ανδρείας και γνώρισμα καταφρονήσεως θανάτου, ενώ τα δικά σας είναι ασέλγειας πάθη. Έπειτα τι είναι καλύτερο να λέμε, ότι ο Λόγος του Θεού δεν μεταβλήθηκε, αλλά παραμένοντας ο ίδιος, για την σωτηρία και την ευεργεσία των ανθρώπων, έλαβε σώμα ανθρώπινο, έτσι ώστε να κοινωνήσει την ανθρώπινη φύση και να κάνει τους ανθρώπους να κοινωνήσουν την θεία και νοερή φύση, ή να εξομοιώνετε τον Θεό με άλογα ζώα, και για αυτό να σέβεστε τετράποδα κι ερπετά και ομοιώματα από ανθρώπους; Επειδή αυτά είναι τα σεβάσματα σε εσάς τους σοφούς.

Και πως τολμάτε να μας χλευάζετε εμάς επειδή λέμε ότι ο Χριστός φανερώθηκε σαν άνθρωπος, όταν εσείς λέτε ότι η ψυχή χωρίστηκε από τον ουρανό, και λέτε ότι πλανήθηκε η ψυχή και έπεσε από την ασίδα των ουρανών σε σώμα, και μακάρι σε ανθρώπινο, και όχι και σε τετράποδα και σε ερπετά να έρχεται και να πέφτει. Επειδή η δική μας πίστη λέει την παρουσία του Χριστού λόγω της της σωτηρίας των ανθρώπων. Εσείς όμως πλανάσθε όταν λέτε για ψυχή αγέννητη (αδημιούργητη). Και εμείς πιστεύουμε στο δυνατό και φιλόανθρωπο της Πρόνοιας, ότι και αυτό δεν ήταν αδύνατο στον Θεό, όμως εσείς, λέτε ότι η ψυχή είναι εικόνα του Νου, και της προσάπτετε πτώσεις και μυθολογείτε ότι είναι μεταβλητή. Και λοιπόν λόγω της ψυχής και τον νουν τον θεωρείτε τρεπτό. Επειδή όποια είναι...

Ύρα λοιπόν είναι άξιος χλεύης τούτος (ο Σταυρός) ή μάλλον αυτά που καταργήθηκαν από αυτόν και αποδείχτηκαν αδύναμα; Επειδή και τούτο είναι αξιοθαύμαστο: ότι τα δικά σας ουδέποτε εδιώχθηκαν, αλλά σε κάθε πόλη τιμώνται από τους ανθρώπους, ενώ οι (πιστοί) του Χριστού διώκονται και περισσότερο τα δικά μας από τα δικά σας ανθούν και πληθαίνουν. Και τα δικά σας, αν και τιμώνται και προφυλάσσονται, καταστρέφονται, αλλά η πίστη και διδασκαλία του Χριστού, αν και χλευάζεται από εσάς και πολλές φορές εδιώχθηκε από τους βασιλείς, έχει γεμίσει την οικουμένη. Επειδή τότε (άλλοτε) εξέλαμψε έτσι η θεογνωσία; Και τότε φανερώθηκε έτσι η σωφροσύνη και η αρετή της παρθενίας; Και τότε περιφρονήθηκε έτσι ο θάνατος παρά τότε που πραγματοποιήθηκε ο Σταυρός του Χριστού; Για τούτο κανείς δεν αμφιβάλλει όταν βλέπει τους μάρτυρες για τον Χριστό να περιφρονούν τον θάνατο και όταν βλέπει τις παρθένες (μοναχές) της Εκκλησίας για τον Χριστό να φυλάνε καθαρά και αμόλυντα τα σώματα.

